

כנס נהריה ה-24 על רפואה ושוואה ע"ש פרופ' שאול מ. שאשא

ספר התקצירים

המרכז לחינוך לבריאות ע"ש אנגל
המרכז הרפואי לגליל
יום ה, כ"ח באייר תשפ"ד (5 ביוני 2024)

המרכז הרפואי לגליל
תל אביב 6109901

כנס נהריה ה-24 על רפואה ושואה
ע"ש פרופ' שאול מ. שאשא

ספר התקצירים

המרכז לחינוך לבריאות ע"ש אנגל, המרכז הרפואי לגליל
יום ד, כ"ח באייר תשפ"ד (5 ביוני 2024)

הוועדה האקדמית

ד"ר הדס שאשא-לבסקי, המרכז הרפואי לגליל והפקולטה לרפואה של אוניברסיטת בר-אילן בצפת
ד"ר מרים עופר – האקדמית לגליל מערבי, התוכנית ללימודי השואה
פרופ' אבי עורי – פרופ' אמריטוס לרפואה שיקומית, אוניברסיטת תל-אביב
פרופ' שמואל רייס – המכון הטכנולוגי חולון המחלקה לטכנולוגיות דיגיטליות ברפואה
ד"ר איתן לה-פיקאר – האוניברסיטה העברית בירושלים, המועצה הלאומית לביו-אתיקה
מר יגאל כהן – מנכ"ל מוזיאון בית לוחמי הגטאות

Itay Bahur — Publishing

P.O.B. 8733, Or Akiva

info@bahurbooks.com

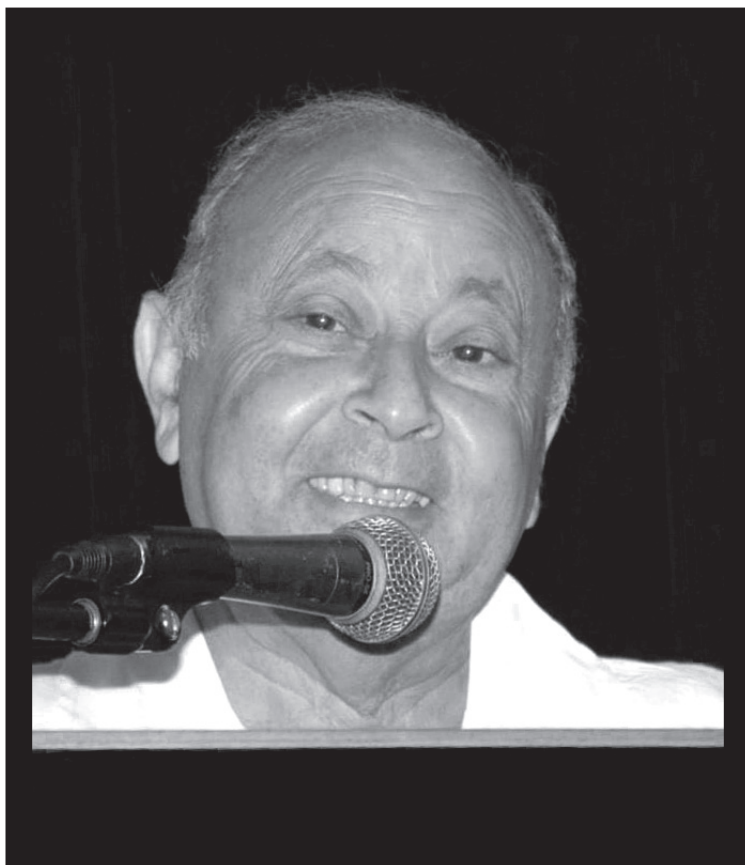
ב

איתי בחור – הוצאה לאור

ת.ד. 8733, אור עקיבא, 3063631

טל. 04-6390938

www.bahurbooks.com

שאול מ. שאשא

2021-1939

מייסד ומוביל כנסי נהריה על רפואה ושואה, 2021-2000

תוכנית

התכנסות ורישום	9:00 – 08:30
פתיחה וברכות	9:20 – 09:00
ד"ר הדס שאשא־לבסקי – יו"ר הוועדה האקדמית פרופ' מסעד ברהום – מנכ"ל המרכז הרפואי לגליל פרופ' אורלי אבני – דיקנית הפקולטה לרפואה, אוניברסיטת בר־אילן, צפת מר יגאל כהן – מנכ"ל בית לוחמי הגטאות ד"ר מרים עופר – האקדמית גליל מערבי ד"ר דפנה שאשא – רוטרי עמיתים נהריה	
מושב ראשון: סוגיות רפואיות במהלך השואה	10:30 – 09:20
יושבי ראש: ד"ר מרים עופר וד"ר טסה שלוש	
ממשפטי נירנברג למשפט אייכמן: ההיבט הפסיכיאטרי – פרופ' אבי עורי	09:35 – 09:20
ד"ר יעקב רוזנפלד – פרופ' יצהל ברנר	09:50 – 09:35
המכון הנאצי לניסיונות במחלות זיהומיות במלחמת העולם השנייה – ד"ר חנה רוזנבאום	10:05 – 09:50
ההתמודדות עם התפרצויות מגפת הטיפוס והשלכותיהן על האסירים במחנה/גטו טרזיינשטט 1942-1945 – ד"ר מרגלית שלאין	10:20 – 10:05
פאנל מסכם – שאלות ודין	10:30 – 10:20
מושב שני: שילוח דוח צוות המשימה של הלנסט על רפואה, נאציזם ושואה	11:20 – 10:30
מנחה: פרופ' שמואל רייס	
דוח צוות המשימה של הלנסט בראי מלחמת 'חרבות ברזל' – פרופ' שמואל רייס	10:40 – 10:30
עובדות היסטוריות – פרופ' אבי עורי	10:50 – 10:40
השלכות אתיות לימינו – ד"ר איתן לה־פיקאר	11:00 – 10:50
יישומים חינוכיים – ד"ר מתני פוקס	11:10 – 11:00
פאנל מסכם – שאלות ודין	11:20 – 11:10
הפסקה	11:45 – 11:20
מושב שלישי: היבטים אתיים וחינוכיים של רפואה ושואה	13:00 – 11:45
יושבי ראש: פרופ' אורלי אבני וד"ר מתני פוקס	
ד"ר מיקלוש ניסלי: הרופא שהיה בסדר – מר שמחה שטיין	12:00 – 11:45
היום שאחרי: מפגש לא צפוי בין ליאו בק לקארל גוסטב יונג, ציריך 1946 – ד"ר איתן לה־פיקאר	12:15 – 12:00

האתיקה הרפואית בשואה: ניתוח השוואתי – ד"ר גלעד פיקלר	12:30 – 12:15
בין העשרים ושבעה בינואר 1945 לשבעה באוקטובר 2023: סיפור אישי – ד"ר שני לבני	12:45 – 12:30
פאנל מסכם – שאלות ותשובות	13:00 – 12:45
מרצה אורחת – פרופ' חנה יבלונקה, היסטוריונית בית לוחמי הגטאות	13:40 – 13:00
שורדי שואה: מהכלל לפרט ותמיד מפעים מציג: מר יגאל כהן, מנכ"ל בית לוחמי הגטאות	
דברי סיכום – ד"ר הדס שאשא-לבסקי	13:50 – 13:45
ארוחת צהרים	14:20 – 13:50
יציאה למוזיאון בית לוחמי הגטאות (אוטובוס + רכבים פרטיים)	14:30
סיור בתערוכת 'ער עד' – תערוכה חדשה, בית לוחמי הגטאות	16:30 – 15:00

דברי פתיחה

הדס שאשא־לבסקי – יו"ר הוועדה המארגנת

אינני יודעת איך לפתוח את הכנס השנה. בעודי כותבת את דברי הברכה לכנס אני אפילו לא בטוחה שהכנס יתקיים כמתוכנן. אם אני עומדת מולכם ומברכת, כנראה שהצלחנו לקיימו. מזה כמעט שמונה חודשים אנו שרויים בחשיכה, במלחמה שלא ידענו כמותה ושסופה אינו נראה באופק; טרגדיה אנושית בלתי נתפסת שחווינו כעם במדינתנו. הזוועות של אותה שבת ארוכה, שחורה משחור, הם מעל ומעבר למה שנפש אדם יכולה לשאת. זוועות ידי אדם, לא אסון טבע ולא כוח עליון. באותה שבת לא הייתי בעוטף עזה. לא הכרתי מישהו שיושב בממ"ד ומחזיק את הידית למען לא ייכנסו הרוצחים. לא היה לי בן משפחה שלחם בחזית. ובכל זאת, משהו בי, משהו בנו, מת באותו יום. אני נזכרת בדימוי שאבי נהג לומר כאשר שאלו אותו מדוע הוא מתעניין כל כך בשואה, הרי הוא לא היה ניצול שואה או בן למשפחת ניצולי שואה. אבי נהג לומר שהשואה איננה שואת יהודי אירופה אלא שואת העם היהודי, כי את העם היהודי רצה הצורך הנאצי לחסל. וכרופא, השתמש בדימוי מעשי – אם קוטעים רגלו של אדם, האם רק הרגל חולה או כל הגוף חולה וכואב? ברור שכל הגוף. זה כל כך נכון גם היום. מה שקרה בשבעה באוקטובר קרה לכל העם שלנו ולכל מדינת ישראל, לא רק לתושבי העוטף או לאלו שנקלעו לשם בנסיבות אחרות. נפצענו פציעה קשה ואנו עדיין מדממים. מעל מאה חטופים נמצאים בשבי החמאס, מאות אזרחים הרוגים, ולמרבה הצער והכאב, חיילים ממשיכים לשלם בחייהם בקרבות.

רבים מוצאים נקודות להשוואה בין השואה לבין אירועי השבעה באוקטובר ונכתבו ונאמרו על כך דברים רבים. האם בכלל יש מקום להשוואה, האם מותר לומר שואה בהקשר הזה? עם דבר אחד לא ניתן להתווכח – אנשים שחוו את הזוועות בעצמם מספרים שחשבו על השואה. שי לי עטרי סיפרה בשיחה בה נכחתי, שכאשר מצאה עצמה עם תינוקת בת חצי שנה בממ"ד, כאשר עשרות מחבלים יורים בחוץ ובן זוגה נהרג והתינוקת לא אכלה שעות רבות, היא חשבה על השואה. היא דמיינה סרטי שואה ודמיינה את עצמה גיבורה בסרט שואה. ההסבר שאני מוצאת לתחושות אלו והשוואות מסוג זה הוא הזיכרון הקולקטיבי של העם שלנו. השואה נמצאת עמוק בזיכרון שלנו כעם ולכן היא צפה ועולה ברגעים אלו, ובהיבט הזה אני מוצאת את ההשוואה לגיטימית. השואה שמקורה בתחושות, בהתחברות לסיפור העובר מדור לדור ונמצא שם אצלנו תמיד. ד"ר מרק דבורז'צקי אמר שחייב כל יהודי לראות עצמו כאילו הוא ניצל משם. זיכרון השואה הקולקטיבי שחשוב לנו כל כך להנחיל, פועל עלינו במצבי קיצון אלו. בהיבטים אחרים, כמובן שקשה מאוד להשוות את השואה לאירועי השבעה באוקטובר.

השאלה לגבי לגיטימיות השימוש במונחים של שואה ונאציזם בחיי היומיום עלתה פעמים רבות בעבר, גם סביב נושא הקורונה. פעמים רבות העלאת נושא השואה סותם את הגולל על הדיון ולכן שימוש לא נכון במונחים מעורר בעייתיות. ובכל זאת, בהיבט של רפואה ושואה מתקיימות כמה נקודות השקה בעניין זה. התפקוד של כוחות הרפואה שלנו באותו יום ארוך ובימים אחרי כן מעורר השראה. צוותי הרפואה הפגינו מסירות ומקצועיות בשטח ובבתי החולים, שבלטו היטב נוכח חוסר האונים של המערכות האחרות. זיהוי החללים במחנה 'שורה' הוא אתגר רפואי ואתי, שייצר דילמות קשות ביותר, שבבסיסן ערכים של כבוד המת, מזור למשפחתו וכיבוד מנהגי האבל. מעורבות של צוותי רפואה בעזה בפשעי החמאס מעלה שאלות קשות. התנהלות של הצלב האדום בסוגיית החטופים מציבה שאלות לגבי תפקידם של ארגוני סיוע הומניטריים ולגבי משמעותו של החוק ההומניטרי הבינלאומי במקרים של ארגוני טרור – מה משמעות הנייטרליות ואת מי היא משרתת. שאלות אלו מהדהדות אירועים מהשואה ואחריה.

חשבנו רבות האם לדון בכנס זה בקשר בין השואה לשבעה באוקטובר והחלטנו שהפעם נדון בכך מעט. אנו בעיצומו של האירוע, והפרספקטיבה אינה מספקת. ההקשרים יעלו מעצמם מתוך הנושאים שיידונו ובחלק מהמקרים נצביע עליהם במפורש. בשנה הבאה אני מקווה שנקדיש מושב לנושא, בצורה שתהיה נכונה יותר.

השלכות המלחמה ניכרות יום יום כאן, במרכז הרפואי לגליל. מאז ה־8 באוקטובר אנו פועלים בבית החולים התת־קרעי, בית־חולים לשעת חירום שאבי בנה בראייה חכמה קדימה. נדמה לי שגם הוא, בחוכמתו וראייתו המרחיקה, לא חשב שנשב חודשים ארוכים כל כך מתחת לאדמה.

חלק גדול מאוכלוסיית הצפון – ביניהם עובדים ומטופלים שלנו, מפונים מביתם, ואחרים מגויסים למילואים וחוזרים לעבוד בבית החולים. המלחמה הביאה עימה ביטויי גבורה רבים בשדה הקרב; אני סוברת כי גם שמירה על שגרה – שאנו עושים מאמצים עילאיים לקיים אותה עבור מטופלינו במצב כה מורכב – היא גבורה.

השנה הכנס הוא חלק מסימפוזיון של שלושה ימים. מחר יתקיים כינוס לציון השקת דוח צוות המשימה של הלנסט על רפואה ושואה במכללה האקדמית גליל מערבי; נשמע על דוח זה במושב השני של הכנס היום. במקביל ובפעם הראשונה יחל כאן היום אחר הצהריים קורס להכשרת מורים בנושא רפואה ושואה, וימשיך מחר אחר הצהריים באקדמית גליל מערבי וביום שישי בבית לוחמי הגטאות. לאחר מכן יתקיימו במסגרת הקורס מפגשים לאורך שנה שלמה ותוכנית הלימודים תסתיים בכנס שלנו בשנה הבאה. קורס זה הוא פועל יוצא של כוח המשימה של הלנסט ומהווה חלק מתוכנית רחבה להטמעת לימודי רפואה ושואה בפקולטות לרפואה וסיעוד ברחבי הארץ.

הכנס היום יחולק לשלושה מושבים. במושב הראשון נשמע סיפורים היסטוריים על צוותי רפואה בתקופת השואה. המושב השני יוקדש להשקת דוח כוח המשימה של הלנסט על רפואה ושואה. המושב השלישי יעסוק באתיקה ובו נשמע גם על קשר בין הוראת רפואה ושואה לשבעה באוקטובר. את הכנס תחתום הרצאה אורחת של פרופ' חנה יבלונקה, היסטוריונית חוקרת שואה המשמשת כהיסטוריונית של בית לוחמי הגטאות. פרופ' יבלונקה תדבר על תקומת שורדי שואה.

אני רוצה להודות לכל מי שתרום לקיומו של הכנס: לפרופ' ברהום והנהלת המרכז הרפואי לגליל, שתומכת כל שנה בקיומו של הכנס כאן; ליגאל כהן ובית לוחמי הגטאות על השותפות הנפלאה מזה שנים רבות; לד"ר מרים עופר וד"ר בועז כהן מהמסלול ללימודי שואה במכללה האקדמית גליל מערבי; לפרופ' אורלי אבני, דיקנית הפקולטה לרפואה של בר אילן שתומכת ודוחפת את הנושא בפקולטה; לרוטרי עמיתים נהריה, על תמיכם בכנס כל שנה; לחברי בוועדה המארגנת – ד"ר שמואל רייס, ד"ר מרים עופר, מר יגאל כהן, ד"ר איתן לה־פיקאר ופרופ' אבי עורי; לצוות שמלווה את הפקת הכנס – בת שבע עובד, דפנה צפירי ושיר עשור שעובדות מאחורי הקלעים על הארגון; למחלקת המחשוב בבית החולים על התמיכה הטכנית; למטבח שמפנק אותנו במטעמים מכל הלב; לאתי לוי, שמלווה אותי בכל צעד ושעל והיא הרבה יותר ממזכירה; למרצים שרואים בכנס שלנו במה להצגת מחקריהם; ולכם, המשתתפים, שטרחתם והגעתם עד כאן.

ותודה לאבי, פרופ' שאול שאשא זכרונו לברכה, שבזכותו כל זה קורה, כבר עשרים וארבע שנים ברציפות, ולאמא, תיבדל לחיים ארוכים שממשיכה ללוות את הכנס.

אסיים בתפילה לשובם של כל החטופים במהירה ובתקווה שמהשבר הגדול נצמח ונמצא תקומה. אני מאחלת לכולנו כנס פורה ומעניין.

ממשפטי נירנברג למשפט אייכמן: ההיבט הפסיכיאטרי

פרופ' אבי עורי – מרכז רפואי-שיקומי 'רעות' ואוניברסיטת תל אביב

aohry@hotmail.com

ברצוני לתאר מעט את הרקע לבדיקות הפסיכיאטריות שנעשו לגדולי הצוררים הנאצים לפני משפטם. הפסיכיאטר האמריקני דאגלס קלי (Douglas McGlashan Kelley, 1912-1958), יחד עם צוות פסיכולוגים ומתורגמנים יהודים-אמריקנים דוברי גרמנית, נדרשו לבדוק לפני משפטי נירנברג את כשירותם של ראשי הנאצים לעמוד למשפט. לפני כן קלי הוצב בזמן המלחמה באנגליה, כדי לטפל בהלומי קרב. מסיבות שונות, אחרי זמן מה קלי הוחלף בנירנברג ע"ד ר' לאון גולדנסון, פסיכיאטר יהודי אמריקני.¹ סיפור חייו של קלי מרתק.

דר' יונה אליאן השתתף במבצע לכידת אייכמן בארגנטינה, ולימים ניהל את מחלקת ההרדמה בתל השומר. אחד מהרופאים שטיפלו, בדקו ואבחנו את אייכמן בישראל היה מנהל המחלקה הפסיכיאטרית בביה"ח תל השומר פרופ' שלמה (אישטוואן) קולצ'אר;² בזמן שהותו של אייכמן בכלא קישון טיפל בו רופא פנימי ניצול שואה, דר' צבי אויגן וולשטיין; רופא נוסף שהיה קשור לאייכמן בכלא הישראלי הוא הפסיכיאטר פרופ' פטר סילפן (Silfen) שהיה בשנות ה-60 ראש השירות הפסיכיאטרי של שירות בתי הסוהר. במהלך חייו היה לי המזל להכיר ולשוחח עם אליאן, קולצ'אר וסילפן.

ההרצאה מוקדשת לזכרו של מורי ורבי, הפסיכיאטר פרופ' יהודה פריד.³

---

1 A. Ohry, 'The Mentor and the Pupil who contributed to the history of shell-shock and battle fatigue: Alfred H.S. Korzybski, Ph.D., (1879 - 1950) and Douglas McGlashan Kelley, M.D. (1912 - 1958)', *Isr J Psychiat*, 2021; 58 (No 3), pp. 37-38.

2 SI. Kulcsar, 'De Sade and Eichmann', *Ment Health Soc.*, 1976;3(1-2), pp. 102-13.

3 Y. Fried, 'The validity of knowledge and medical ethics: historical connections from Hippocrates to Auschwitz and thereafter', *Harefuah*, 1991;120(11), pp. 682-4.

ד"ר יעקב רוזנפלד

יצהל ברנר – גמלאי, מנהל בדימוס, המערך לרפואה גריאטרית, מרכז רפואי מאיר כפר סבא
פרופ' אמריטוס, בית הספר לרפואה אוניברסיטת תל אביב
ybnberner@gmail.com

הרפואה בשואה באה לביטוי גם בהשתתפות פעילה במלחמה נגד מדינות הציר: גרמניה, יפן ואיטליה. ד"ר יעקב רוזנפלד (1903-1952) הוא אחד הרופאים הלוחמים החשובים ששמם נשכח. ד"ר רוזנפלד נולד בלביב, בקיסרות האוסטרו הונגרית (היום באוקראינה), למשפחה יהודית אמידה. בילדותו המשפחה עברה לעיירה באוסטריה וממנה הוא עבר לוווינה שם סיים לימודי רפואה והתמחה בכירורגיה אורולוגית וגניקולוגית. בשנת 1934 פתח יחד עם אחותו הרופאה מרפאה פרטית ברובע נוישטאדט בוווינה. הוא היה פעיל בחיי החברה והתרבות בוווינה ופעיל במפלגה הסוציאל דמוקרטית האוסטרית. בשנת 1938, עם סיפוח אוסטריה לרייך השלישי, נעצר בגלל סיבות פוליטיות עם חבריו ושהה כשנה בדכאו כאסיר פוליטי. הוא שוחרר עם חבריו בתנאי שתוך שלושה ימים יעזוב את תחום הרייך.

ד"ר רוזנפלד עזב לשנחאי, פתח שם קליניקה וזכה להצלחה מרובה. בשנת 1941 הצטרף לצבאו של מאו טסה טונג. הוא טיפל בפצועים, פיתח תורת טיפול בלחימה, הכשיר רופאים וחובשים, עזר בכפרים לאוכלוסייה אזרחית במצוקה וסייע בלידות. ד"ר רוזנפלד זכה להערכה רבה מצד חיילים, מפקדים ואזרחים ומאו החליט למנותו למפקד הראשון של חיל הרפואה של צבאו. עם סיום מלחמת העולם והניצחון על יפן וגרמניה, ד"ר רוזנפלד המשיך בתפקידו במלחמת האזרחים. בטקס הכרזת הרפובליקה העממית של סין שהתקיים בשנת 1949 בשערי העיר האסורה בבייג'ין, היה הלא-סיני היחיד על הבמה. הוא נסע לוווינה לחפש את משפחתו ולא מצא אותה. לאחר מכן התקשה לחזור לסין עקב מאבקים שלטוניים בצמרת המפלגה הקומוניסטית. עקב פעילותו ארצות הברית לא נתנה לו אישור הגירה והוא נסע לאחיו בחולון. ד"ר רוזנפלד עבד שנתיים כרופא בית בבית החולים 'אסותא' בתל אביב. באפריל 1952 נפטר מהתקף לב בגיל ארבעים ותשע ונקבר בבית הקברות קרית שאול בתל אביב.

מזה מספר שנים מקיימת השגרירות הסינית בתל אביב עליה לרגל לקברו. אורחים רשמיים מסין המבקרים במדינת ישראל, עולים לקברו. בסין קרואים על שמו מרכז רפואי ובית ספר לרפואה; סידרת טלוויזיה וסרט קולנוע עוסקים בחייו ובווינה הוקם גן משחקים לילדים שנקרא על שמו.

ראוי שתרומתו הגדולה כרופא למלחמה בצורך הגרמני והיפני, ולכינונה של סין העממית, כמייסד חיל הרפואה שלה וכמפקדו הראשון – תיזכר בארץ גם בספר הלוחמים היהודיים בצבאות בעלות הברית, וגם בדרכים אחרות. זו מטרת הצגתו בכנס נהריה ה-24 על רפואה ושואה.

המכון הנאצי לניסיונות במחלות זיהומיות בזמן מלחמת העולם השנייה

ד"ר חנה רוזנבאום – מרפאה המטולוגית ומרכז גושה, מרפאה יועצת, שירותי בריאות כללית, נצרת

ד"ר צופית הקסנר ארליכמן – מרפאת ילדים, שירותי בריאות כללית, מחוז צפון, הפקולטה לרפואה ע"ש עזריאלי, אוניברסיטת בר אילן, צפת

roseerlich@gmail.com Hanaro5@clalit.org.il

הורינו (סבינו) היו שורדי שואה ממחנות ריכוז שהיו מסונפים לאושוויץ-בירקנאו וגרוס רוזן. אמי (סבת) אושפזה בבית החולים (רויר) בגלל מחלת הטיפוס. אבי (סבי) העיד שהודבק על ידי צהבת בעזרת "זריקת צהבת". עדויות אלו הובילו אותנו לחיפוש מסמכים בנושא מחלות זיהומיות במחנות הריכוז הנזכרים לעיל. בארכיוני ארולסן, המרכז הבינלאומי בנושא רדיפות הנאצים בבאד ארולסן, גרמניה, מצאתי מסמכים ונתונים על ניסיונות רפואיים שבוצעו על ידי רופאים נאציים, שהדביקו אסירים בזיהומים לצורך מחקרים. במסמך מהמכון להגינה באושוויץ, מ-8.12.1944, הנושא את שם אמי ומספר האסיר שלה, תועדו תוצאות בדיקות שתן, צואה ודם לטיפוס. מסמך אחר שנושא את שמו של קרוב משפחה של אמי, מתעד הדבקה על ידי פלסמודיום מלריה; זו היתה סיבת מותו באושוויץ. שמו מופיע ברשימה של אסירים יהודים שהודבקו במלריה לצורך ניסיונות.

קרוב לוודאי שאבי הודבק בהפטיטיס במחנה הריכוז בוכנוואלד, שם נבנו בניינים שהוקדשו למחלקות ל'חקר טיפוס ומחלות ויראליות' והיו שייכים ל'מכון להגינה של הוואפן אס אס'. במחנה זה בוצעו ניסויים רפואיים במחלות זיהומיות כגון: טיפוס, גז גנגרנה, אבעבועות, דיפתריה וקדחת צהובה. הניסיונות הרפואיים בוצעו ב-1,200 אסירי בוכנוואלד, נכללו בהם מחקרים של חברות תרופות כולל של חברת IG Farben, חברה גרמנית לכימיקלים ותרופות. החברה היוותה קונצרן של חברות שכלל את חברת אגפא, באייר, BASF, חברה לכימיה בשם Griesheim-Elektron חברת הכסט, ו-Weiler-Ter-Meer. שלושה רופאים נאציים – קלאוס שילינג, קארל ברנט, ויואכים מרוגובסקי – יזמו ותאמו ניסיונות רפואיים בבני אדם בתחום מחלות זיהומיות: טיפוס, הפטיטיס, ומלריה, במחנות דכאו, זקסנהאוזן ואושוויץ-בירקנאו בהתאמה. שלושתם הואשמו במסגרת 'משפטי הרופאים' בנירנברג ונגזר עליהם עונש מוות.

**ההתמודדות עם התפרצויות מגפת הטיפוס והשלכותיהן על האסירים במחנה/גטו
טרזיינשטט 1942-1945**

ד"ר מרגלית שלאין – בית טרזין, גבעת חיים (איחוד)
margalit.shlain@gmail.com

כ־160,000 יהודים נשלחו למחנה הריכוז והמעבר למחנות המוות טרזיינשטט (טרזין בצ'כית) – שמטעמי הונאה גרמנית הוצג ליהודים כגטו – במשך שלוש וחצי שנים (נובמבר 1941 – מאי 1945), מרביתם ממרכז אירופה. יהודי הפרוטקטורט של בוהמיה ומורביה (צ'כיה) היו היהודים הראשונים שגורשו לטרזיינשטט, מחנה שהוקם לכאורה בשבילם כ'מקלט' בימי המלחמה; ביניהם היו כל שכבות הגיל של האוכלוסייה, מיעוטם זקנים, והם היו במצב גופני טוב.

שונה היה מצבם של יהודי גרמניה ואוסטריה, שהחלו להישלח לטרזיינשטט מיוני 1942; רובם זקנים מעל גיל ששים וחמש, שכבר תקופה ארוכה סבלו מתת־תזונה ניכרת והיו חולים במחלות שונות ובכללן טיפוס הבטן והיו גם במצב סיעודי. אפשרויות המגורים היו מצומצמות מאוד והם שוכנו בצפיפות במרתפים ובעליות גג, לעיתים על קש שהונח על רצפות הבטון ובתנאי היגיינה לקויים. כמות התזונה במחנה היתה מדורגת לפי תפוקת העבודה. הזקנים שלא היו מסוגלים עוד לעבוד קיבלו את כמות המזון הקטנה ביותר ומתו בהמוניהם מרעב ומחולי.

מ־20 באפריל ועד ה־6 במאי 1945, הגיע לטרזיינשטט גל משלוחים של מפוני מחנות הריכוז ובהם 13,000 אנשים בקירוב, שהביאו איתם את מחלת טיפוס הבהרות. שלוש התפרצויות עיקריות של מחלת הטיפוס אירעו במחנה/גטו טרזיינשטט, במחצית שנת 1942, בינואר ובפברואר 1943 שהתפתחו למגפות של טיפוס הבטן, והתפרצות מגפת טיפוס הבהרות מסוף אפריל 1945.

בהרצאה תבחנה הסיבות השונות להתפרצויות מחלת טיפוס הבטן:

- אופן ההתמודדות של ההנהגה היהודית בטרזיינשטט ובעיקר של אנשי הצוות הרפואי עם המחלה בניסיונות להשתלט עליה ולהדבירה.
- מדיניות מתן החיסונים והשפעותיהם.
- המדיניות הגרמנית למיגור המחלה במחנה בשתי התפרצויות הראשונות ואפשרות התגובה של ההנהגה היהודית לכך.
- הסיבות לטיפול השונה בהתפרצות המגפה השלישית של מחלת טיפוס הבהרות, לחוסר התגובה הגרמנית ולהשלכות שנבעו מכך על האסירים בטרזיינשטט.

דוח צוות המשימה של הלנסט על רפואה, נאציזם והשוואה

בראי מלחמת 'חרבות ברזל'

פרופ' שמואל רייס, פרופ' אבי עורי, ד"ר איתן לה־פיקאר, ד"ר מתי פוקס

צוות המשימה הנ"ל ובו גם שבעה ישראלים פעל בין השנים 2021-2023, וב-8.11.2023 פרסם דוח מקיף שכלל את סיכום העובדות ההיסטוריות המהימנות, השלכותיהן ותרגומן להתערבויות חינוכיות. ההמלצה העיקרית של הדוח היא הפיכת הנושא לחובה בכל מקום שבו מתחנכים אנשי בריאות. בנוסף הוא ממליץ על בניית מאגר משאבים מקוון, הקמת חברה בינלאומית להפצה ויישום הנושא, כתיבת אמנה ייעודית לרפואה וזכויות אדם ועוד. את הדוח יציגו פרופ' אבי עורי, ד"ר איתן לה־פיקאר וד"ר מתי פוקס. פרופ' שמואל רייס יקדים וגם יסכם וייתיחס בדבריו לעיתוי פרסום הדוח חודש לאחר זוועות השביעי באוקטובר. יחד עם הדוח התפרסמה באותו גיליון של הלנסט הצהרה של תשעה־עשר מתוך עשרים חברי צוות המשימה, שקושרת את האירועים האקטואליים לדוח, מגנה את פשעי החמאס, תומכת בהבאת המבצעים על עונשם, עומדת על זכות ישראל להגן על עצמה ומביעה צער על סבל בלתי מעורבים. מאמר של מועצת הסטודנטים המייעצת מפרט מדוע יש ללמוד תחום זה וקושרת גם בין העבר להווה ולעתיד. בנוסף, התפרסם נספח אשר מפרט מפת דרכים לבניית קורסים עדכניים ויעילים בתחום, מרחיב את סיפורי המקרה שבדוח (כ-45), ומביא שמונה־עשרה תוכניות קורסים קיימים לדוגמה.

בעת שהמלחמה נמשכת, האנטישמיות גואה בעולם ויחד איתה מתרחשים פשעי שנאה, מסתבר שהדוח אקטואלי ונחוץ עוד יותר. גם פשעי החמאס וביניהם פשעים רפואיים, חטיפת אזרחים, פשעי מין וירי על אזרחים ומתקני בריאות – העונים להגדרות רצח עם ופשעים נגד האנושות – נעשים מובהקים וההכרח לגנותם בכל לשון ולמצות את הדין עם האחראים והמבצעים הופך לברור.

מלבד מחברי התקציר השתתפו בצוות המשימה ד"ר מרים עופר, ד"ר טסה שלוש, ד"ר אמיר טייכר ושני לבני.

ד"ר מיקלוש ניסלי – הרופא שהיה בסדר

שמחה שטיין – היסטוריון עצמאי ומחנך, מנכ"ל מוזיאון בית לוחמי הגטאות בעבר
simstein48@gmail.com

בחודש מרץ 1946 התפרסם בשפה ההונגרית סיפרו של ד"ר מיקלוש ניסלי, 'הייתי הפתולוג (רופא הנתיחה) של ד"ר מנגלה בקרמטוריום אושוויץ', ובעברית, 'הייתי עוזרו של מנגלה באושוויץ' (Dr. Mengele boncoloorvosa voltam az Auschwitz-I Krematoriumban).

ד"ר ניסלי היה רופא יהודי מומחה בתחום הפתולוגיה. בקיץ 1944 נשלח, עם המוני יהודים, ברכבת מטרנסילבניה לאושוויץ-בירקנאו. רוב משלוחי הרכבות מהונגריה, כולל טרנסילבניה, נשלחו ישירות לתאי הגזים והגופות נשרפו בקרמטוריום. גורלו של ד"ר ניסלי שפר עליו בגלל ידיעת השפה הגרמנית, והוא שימש כעוזר בכיר לד"ר מנגלה בתחום הפתולוגיה. המעבדה היתה ממוקמת במקום הקשה מכל, בקרמטוריום. ד"ר ניסלי היה שייך לקבוצת אנשי הזונדרקומנדו אבל תנאיו היו משופרים.

תפקידו של ד"ר ניסלי היה לנתח את הגופות שיועדו למחקר ולערוך דוחות רפואיים על הממצאים שנשלחו למוסדות המחקר המדעיים בגרמניה. הספר, שייצא מספר חודשים לאחר השחרור והיה אחד הראשונים, שימש עדות על החיים והמוות במחנה אושוויץ-בירקנאו בכלל ועל הקורה בקבוצת אנשי הזונדרקומנדו באזור ההשמדה בפרט. מהעדות ניתן ללמוד על חיי היומיום במחנה. מהתיאורים עולה סערת נפשו של ד"ר ניסלי מחד ומאידך נמצא תיאורים מקצועיים מתחום עבודתו בה הוא מנסה להיות רופא במיטבו ולכתוב דוחות מדויקים ועל כך גם גאוותו. פרסום הספר חולל סערה במיוחד בקרב יהדות טרנסילבניה. השאלה שנשאלה היתה האם ד"ר ניסלי היה למעשה, ואולי נגד רצונו, משתף פעולה עם מנגלה ובכך עם הממסד הרפואי המחקרי בגרמניה.

בהרצאה זו ננסה ללבן במרחק של כשמונים שנה כיצד ניתן לנתח את תפקידו של ד"ר ניסלי באושוויץ – האם הוא רופא ש'היה בסדר' או שהיה אמור לנקוט בפעולה כלשהי, ולו סמלית, שהיתה מחבלת בממצאו שהיוו בסיס למחקר רפואי, ולמה היינו מצפים מרופא במצבים שכאלה.

היום שאחרי: מפגש לא צפוי בין ליאו בק לקארל גוסטב יונג, ציריך 1946
ד"ר איתן לה־פיקאר – האוניברסיטה העברית, המרכז הלאומי לביואתיקה
elepica@gmail.com

המקום – מלון סבואה בציריך

הזמן – אוקטובר 1946

הדמויות – הנשיא לשעבר של ארגון הרייך ליהודים שבגרמניה, ליאו בק, מצד אחד, ומצד שני, האנליטיקאי השווייצרי הנודע, קארל גוסטב יונג.

הסכסוך – התנהגותו הבעייתית של יונג בתקופה שקדמה למלחמה ואחריותו האישית וכן כיצד בונים, או לא בונים, עתיד משותף ביום שאחרי בנקודת זמן זו של תולדות אירופה.

בהרצאה יוצגו הידוע והפחות ידוע על המפגש הדרמטי הזה. כזכור יונג התמנה באפריל 1933 ליו"ר האגודה הרפואית הכללית של הפסיכותרפיה, שהיתה ממוקמת בברלין וב־1934 פרסם שני מאמרים בהם יצא בהצהרות שערבו מאוד לאוזני הנאצים. הוא התפטר מתפקיד זה רק בשנת 1939. באוקטובר 1946, ליאו בק, שזה עתה שוחרר מטריזין, סירב בתחילה לראות את יונג, אך לבסוף הסכים לכך כשזה ניגש בעצמו למלון.

לא נרשם פרוטוקול של השיחה ועם זאת התוצאות הפרקטיות ידועות. שנה לאחר מכן הרב השתתף במפגש 'ארנוס' והמליץ לגרשום שולם לענות בחיוב להזמנתו של יונג ולהשתתף במפגשי 'ארנוס'.

לאחרונה התפרסמו התכתבויות בין יונג לבין כמה מתלמידיו היהודים. התכתבויות אלו שופכות אור על התנהגותו של יונג בתקופה האפורה של שנות השלושים בגרמניה ועליית הנאציזם לשלטון. בין תלמידיו היהודיים של יונג, בולט אריך נוימן, שעלה ארצה ב־1934 והיה בין מייסדי המכון לפסיכואנליזה יונגיאנית בארץ.

לאחרונה, חובר מחזה המשחזר את השיחה הזו בין יונג לבין ליאו בק. כמה דקות ממנו יוקרן במהלך ההרצאה.

האתיקה הרפואית בשואה: ניתוח השוואתי

ד"ר גלעד פיקלרו – המחלקה לרפואת משפחה מכבי שירותי בריאות
פרופ' שמואל רייס – המכון הטכנולוגי חולון, המחלקה לטכנולוגיות דיגיטליות ברפואה
giladp89@gmail.com

רופאים משני צידי המתרס שיחקו תפקיד מכריע במהלך שואת יהודי אירופה. מטרת עבודה זו היא לבצע ניתוח השוואתי היסטורי של קודים אתיים רפואיים שונים, ששיקפו תפיסות שונות של אתיקה רפואית כפי שהיא התבטאה במהלך תקופת השואה.

במרכז ניתוח זה נעשה מאמץ לצייר ולתאר מערכת יחסים בין מספר גורמים: אתיקה רפואית, הערכים מהם האתיקה נובעת, והאגשים, רופאים ומטופלים, המושפעים מאותה אתיקה. לטענתנו, הערכים העומדים במרכז של תרבות מסוימת מעצבים את האתיקה הרפואית באותה תרבות.

ננסה להתחקות אחר השורשים ההיסטוריים של האתיקה הרפואית הנאצית, וכיצד היא התבטאה תוך ניתוח סיפורי מקרה של רופאים נאצים. נטען כי האתיקה הרפואית הנאצית מייצגת את האידאולוגיה הנאצית ונפרט את המקורות ההיסטוריים מהם אותה אידאולוגיה התפתחה. נסביר כיצד ההתפתחויות האלה עצבו קוד אתי-רפואי שהוביל רופאים לרציפי תחנת הרכבת באושוויץ לצורך ביצוע סלקציות וזוועות הניסויים הרפואיים בבלוק 10 תחת ידו של ד"ר מנגלה.

לאחר מכן, נבחן את התנהלותם של רופאים חסידי אומות-עולם ורופאים יהודיים, שהתנגדו לזוועות הנאצים כמייצגים של המסורת האתית המערבית. ננסה לטעון כיצד אותם הערכים שבלב האתיקה הרפואית המערבית נשמרו אפילו בימי השואה האפלים ביותר והובילו למעשי אומץ, גבורה וחסד יוצאי דופן, שהיוו נקודות אור בתקופת החושך הגדולה של העם היהודי ושל האנושות.

לבסוף, בהרכנת ראש אל מול הנספים והרופאים שסקרנו, ננסה ליישם את המהלך הנ"ל על מנת להציע הגדרה לתפקיד הרופא שמתעלה על היבטים טכניים ומדעיים של המקצוע, ושמאפשרת לבצע אינטגרציה לאנושי, שהוא הסובייקטיבי בתוך תפקיד הרופא. דרך אותה אנושיות נציע כי חלק מתפקיד הרופא עוסק באפשרות ביטוי משמעות חיו של מטופליו, וכי הוא משרתה של משמעות זו.

ביבליוגרפיה

R. J. Lifton, *The Nazi Doctors: medical killing and the psychology of genocide*, Basic Books, 2000.

A. R. Jonson, *A Short History of Medical Ethics*, Oxford University Press, 2000.

R. N. Procter, *Racial Hygiene: medicine under the nazis*, Harvard University Press, 1988.

ד' נדב, רפואה ונאציזם, תל אביב: משרד הביטחון, 2006.

א' ויינריב, 'זכרונותיו של רופא מגיטו וילנה', ילקוט מורשת, כז (1979), עמ' 7-60,

בין העשרים ושבעה בינואר 1945 לשבעה באוקטובר 2023 – סיפור אישי

ד"ר שני לבני – המרכז הרפואי האוניברסיטאי סורוקה

shanilevany@gmail.com

חיי כרופאה לעתיד עוצבו על ידי השואה, והרפואה בשואה בפרט, מהיום בו נולדתי. מבחינתי אין אספקט של העיסוק ברפואה, שלא הושפע בצורה כזו או אחרת מהניסויים הרפואיים אותם עברה סבתי ליה ביחד עם אחותה התאומה יהודית ואימן רוזליה במחנה ההשמדה אושוויץ־בירקנאו.

שש שנות לימודי בבית הספר לרפואה הכינו אותי לדברים שפגשתי בשבעה לאוקטובר במיון בית החולים סורוקה ברמה הטכנית בלבד. ההכנה האמיתית להתמודדות עם הדילמות שהיום הזה זימן לי הגיעה מחמש שנים של מחקר אודות הרפואה בשואה ובחינה מעמיקה של המידות והערכים שחשוב לי לגלם בדמותי כרופאה, דמות שנשקפת בה ההיסטוריה האישית כמו גם ההיסטוריה של המקצוע בעת השואה.

בהרצאתי זו אתחקה אחרי החוויות האישיות שלי בשבעה לאוקטובר ואחר הבחירות שלי כדמות רפואית במיון סורוקה באותו היום. אדון בקווים המקשרים בין אז להיום, ובעיקר בדרכים בהן הלמידה אודות הרפואה בשואה עיצבה את הבחירות שלי.

Between January 27th, 1945, to October 7th, 2023 – A personal story

Dr. Shani Levany – Soroka University Medical Center

shanilevany@gmail.com

My life as a future physician were shaped by the Holocaust, and Medicine during the Holocaust in particular, from the day I was born. For me, there is no aspect of Medicine that is not affected in one way or another by the medical experiments my grandmother Lia alongside her twin sister Judith and their mother Rosie endured in Auschwitz-Birkenau.

My six years in medical school prepared me to what I encountered on October 7th in the Soroka hospital's emergency room only on the technical level. The real readiness to manage that day's dilemmas came from the five years I spent studying Medicine and the Holocaust, and thoroughly examining the virtues and values I find important to portray in my identity as a physician, an identity in which my personal as well as the profession's history during the Holocaust is reflected.

In my lecture I will follow my personal experiences on October 7th, and my choices as a medical authority in Soroka hospital's emergency room that day. I will discuss the connecting threads between then and now, and mainly the ways in which learning about Medicine in the Holocaust shaped my choices.

Medical ethics in the holocaust: a comparative analysis

Dr. Gilad Picklaro – The department of family medicine, Maccabi health services

Prof. Shmuel reis – Holon institute of technology

giladp89@gmail.com

During the holocaust, physicians, both Jews and Nazis, played a key role in different historical circumstances. The aim of this presentation is to conduct a historical and comparative analysis between different medical ethical codes as they came to the fore during the holocaust.

At the heart of this analysis lies an effort to describe the relationship between a number of factors: medical ethical codes, the values that inform those codes and the individuals that bring those codes to life in everyday practice and behavior.

In light of this effort, and while using actual stories of Nazi physicians, we will analyze Nazi medical ethical codes and trace their development to different cultural changes that lie in the enlightenment age the during the 18th century and describe a process of devaluing certain key values in western history that eventually led to the formation of medical codes that not only allowed the horrors of the holocaust to happen but encouraged it.

Afterwards we will use the same method of analyzing actual stories of survivor physicians and righteous among the nations physicians in order to offer a view of medical ethics that uphold the highest traditions and conduct of the profession and build on the legacy of those physicians to offer a more complete and integrative vision of professional identity for present day physicians.

The day after :An unexpected encounter between Leo Baeck and Carl Gustav Jung, Zurich, 1946

Dr. Etienne Lepicard – The Hebrew University, Jerusalem, National institute of Ethics

elepocard@gmail.com

Location: Savoy Hotel in Zurich

Time: October 1946

Characters: former President of the Reich Association of Jews in Germany, Leo Baeck, on the one hand, and, on the other, the famous Swiss analyst, Carl Gustav Jung

The conflict: Jung's behaviour in the pre-war period and his personal responsibility as well as how to build, or not build, the day after a common future at this point of time in the history of Europe.

In the lecture, the lesser known and the least known of this dramatic encounter will be presented. In April 1933, Jung had been appointed chairman of the General Medical Association of Psychotherapy, which was located in Berlin, and published two articles in 1934 in which he made public statements in tune with what the Nazis expected. Moreover, he resigned only in 1939. In October 1946, Leo Baeck, who had just been released from Terezin, initially refused to receive Jung before finally agreeing when the latter came by himself to meet him at the hotel.

From the content of that discussion, no protocol was recorded, yet the practical results are known. The rabbi attended the Eranos' meeting a year later and recommended that Gershom Sholem responds positively to Jung's invitation to participate as well in the following Eranos' meetings.

The correspondence between Jung and some of his Jewish students has recently been published, illuminating Jung's behaviour during the gray zone of the 1930s and the rise of Nazism to power. One of Jung's Jewish students was Erich Neumann, who immigrated to Israel in 1934 and became one of the founders of the Jungian Psychoanalysis Institute in Israel.

Recently, a play has been written that reconstructs the two hours conversation between the analyst and the rabbi. A few minutes of it will be shown during the lecture.

Dr. Miklos Nyiszli – the doctor who was O.K.

Simcha Stein – Independent historian and educator, former CEO The Ghetto Fighters House Museum

simstein48@gmail.com

In March 1946, Dr. Nyiszli's testimony was published in the Hungarian language entitled "I was the pathologist of Dr. Mengele in the Auschwitz Crematorium" (in Hebrew "I was Mengele's assistant in Auschwitz").

Dr. Nyiszli was a Jewish doctor in the field of pathology. In summer 1944, he was deported, along with the masses of Jews, by train from Transylvania to Auschwitz-Birkenau. The trains with Jews from Hungary, including Transylvania, were sent directly to the gas chambers and their bodies were burned in a crematorium. Few were selected to live. Due to his knowledge of the German language, Dr. Nyiszli served as a senior assistant to Dr. Mangala in the field of pathology. The laboratory was in the most difficult place of all – in the Crematorium and Dr. Nyiszli became part of the Sonderkommando group but his conditions were improved.

His professional role was to dissect corpses intended for research and to prepare medical reports on the findings which were sent to the scientific research institutions in Germany.

The book, which was published a few months after the liberation and was one of the first, served as a testimony of life and death in the Auschwitz-Birkenau camp in general and of the group of Sonderkommandos in the extermination zone.

From his testimony we can learn about the daily life in the camp. We can feel the turmoil of Dr. Nyiszli's on the one hand and on the other hand we find professional descriptions of the field of his work in which he tries to be a doctor at his best and write accurate reports and for that also his pride.

The publication of the book caused an uproar, especially among Transylvanian Jewry. The question that was asked was whether Dr. Nyiszli was in fact, and perhaps against his will, cooperating with Mengele and thus with the research medical establishment in Germany?

In this lecture, we will try to clarify, at about eighty years later, how Dr. Nyiszli's role in Auschwitz can be analyzed: Was he a doctor who "was O.K." or should he have to take some action, even a symbolic one, that would have sabotaged his findings that formed the basis of medical research? What would we expect from a doctor in such situations?

The Lancet Commission on medicine, Nazism and the Holocaust report and its relevance after Oct 7th and the current war

Prof. Shmuel Reis, Prof. Avi Ohry, Dr. Etienne Lopicard and Dr. Matti Fox

The Commission established in January of 2021 included seven Israeli scholars and published its detailed and comprehensive report on Nov 8th, 2023. The report includes a summary of the evidence-based historical facts, their implications, and their translation into educational interventions. Its main recommendation is to make this knowledge domain required in all health professions education throughout the entire professional life cycle. In addition, it recommends building an online resource center, an international society to oversee its dissemination and implementation, drafting a specific charter for Human Rights and Medicine, and more. Prof. Avi Ohry, Dr. Etienne Lopicard and Dr. Matti Fox will present the highlights of the report. Prof. Shmuel Reis will moderate and address the current events as relevant from the report's perspective. Published in the same issue of the Lancet together with the report, was a special comment section, signed by nineteen of the twenty commissioners which denounced the Hamas crimes, called for bringing them to justice, supported Israel's right to defend itself and expressed sorrow and compassion for the suffering of all uninvolved civilians. Another article in the same issue by the Commission's Student Advisory Council expounds on why the domain needs to be required learning and ties it to the current events as well. In addition, an appendix with additional case studies (45) in the whole report), exemplary syllabi (18) and a detailed road map on how to plan and implement educational interventions in the domain, is offered to readers.

As the Iron Swords war is still ongoing, and antisemitism and related hate crimes exponentially increase, it becomes clearer that the report is timely and needed. As the extent of Hamas crimes which include medical crimes, abduction and murder of hostages, gender-based violence, using their own citizens as human shields, using healthcare facilities and personnel for terror purposes and indiscriminate rocketing of civilians and healthcare facilities, it is becoming clearer that these can be defined as crimes against humanity with genocidal intent. The call for condemnation and resolve to make perpetrators accountable for these crimes has become more morally clear than ever.

Besides the presenters the following Israeli scholars participated in the Commission's work: Dr. Miriam Offer, Dr. Tessa Chelouche, Dr. Amir Teicher and Shani Levany.

Confronting the Typhoid plagues and its consequences on prisoners in camp/ghetto Theresienstadt 1942-1945

Dr. Margalit Shlain – Beit Theresienstadt, Givat Haim Ihud

margalit.shlain@gmail.com

Around 160,000 Jews were sent to Theresienstadt ghetto (Terezin in Czech), over the period of 3.5 years (November 1941 – May 1945), most of them from Central Europe. The first Jews that were deported to Theresienstadt were the Jews of the Protectorate of Bohemia and Moravia (Czech Republic). Theresienstadt was presented to them as an alleged “Jewish town” but in fact was a concentration and transit camp. They were of all age groups of the population, a minority of them were old and in good physical condition.

The situation was different for the Jews of Germany and Austria, who started to be sent to Theresienstadt in June 1942, most of them elders over 65 years old, who had already suffered from considerable malnutrition for a long time and were sick with various diseases, including typhus, and were also in a state of nursing. At the time of their arrival, the living options were very limited, and they lived densely in basements and attics, sometimes on straw placed on the concrete floors and in poor hygienic conditions. The amount of nutrition in the camp was graded according to work output. The old men who were no longer able to work received the smallest amount of food and died in masses from hunger and disease.

From April 20th to May 6th, 1945, deliveries of concentration camps evacuees arrived in Theresienstadt, with around 13,000 people, who brought with them typhoid fever.

Three major outbreaks of typhus had occurred at Theresienstadt camp/ghetto, during half of 1942, and in January and February of 1943, which led to typhoid fever outbreak, and typhoid outbreak since the end of April 1945.

The lecture will examine the various causes of typhoid outbreaks:

- The way the Jewish leadership in Theresienstadt and especially the members of the medical staff, confronted the disease in attempts to control and eradicate it.
- The vaccination policy and its effects.
- The German policy for eradicating the typhoid at the camp during the first two outbreaks, and the possibility to respond to it by the Jewish leadership.
- The reason for the different treatment at the 3rd outbreak – of the typhoid fever disease, the lack of a German response, and the consequences on prisoners in Theresienstadt.

‘Hygiene institute der Waffen SS Auschwitz’, the German Nazi institute for Infectious disease experiments during WWII

Dr. Hanna Rosenbaum – Hematology and Gaucher clinic, the center for consultant medicine, Clalit Health services Nazareth

Dr. Zufit Hexner Erlichman – Pediatric clinic, Clalit Health services, Bar-Ilan University Azrieli faculty of medicine, Safed

Hanaro5@clalit.org.il roseerlich@gmail.com

Our parents (grandparents) were holocaust survivors from concentration camps affiliated to Auschwitz-Birkenau and Gross-Rosen. My mother (grandmother) was hospitalized in the camps “hospital” (revier) because of Typhoid fever. My father testified he was infected using a “Jaundice injection”. These testimonies led us to look for documentations regarding infectious disease in the above mentioned concentration camps. In the Arolsen Archives, the international center on Nazi persecution, in Bad Arolsen Germany, I detected documents and data regarding experiments performed by Nazi doctors infecting prisoners by infections. A document issued by the hygiene institute in Auschwitz showed results of urine stool and blood tests for Typhoid with my mother's name and prisoner number dated 8.12.44. A second form documented my mother's relative being infected by Plasmodium Malaria which was the cause of his death. He was also listed among other Jewish Prisoners who were infected by Malaria. My father was infected, most probably, by hepatitis in the Buchenwald concentration camp. In Buchenwald special buildings were dedicated for the “Department for Typhus and Virus Research” of the Waffen SS Hygiene Institute. Experiments were related to typhus, gas gangrene, and vaccines against typhus, smallpox, diphtheria, and yellow fever. The experiments conducted at Buchenwald on 1,200 prisoners included those of pharmaceutical companies including IG Farben, which was a German chemical and pharmaceutical conglomerate from a merge of six companies: Agfa, Bayer, BASF, Chemische Fabrik Griesheim-Elektron, Hoechst and Weiler-ter-Meer. Claus Schilling, Karl Brant and Joachim Mrugowsky Nazi physicians coordinated human experimentation on Typhus, hepatitis and malaria in Dachau, Sachsenhausen and Auschwitz-Birkenau, respectively and were convicted and sentenced to death during the Doctors trials in Nuremberg.

Dr. Jacob Rosenfeld

Yitshal Berner – Retired head of Geriatric Medicine, Meir Medical Center, Retired Professor, Tel Aviv University Medical School

ynberner@gmail.com

The medicine in the holocaust includes the active participation of doctors in the combat against the Third Reich, Japan, and Italy. Dr. Jacob Rosenfeld (1903-1952) is one of the important fighting doctors whose name has been forgotten.

Dr. Rosenfeld was born in Lebib, then in the Austro-Hungarian Empire (now Ukraine), in a Jewish rich family. As a child, his family moved to a village in Austria. After graduating high school, he went to the famous Medical School of the University of Vienna. He finished his medical studies and specialization in urologic and gynecologic surgery and opened in the year 1934 a private clinic in the Neustadt borough of Vienna with his sister who was a general practitioner.

Dr. Rosenfeld was active in the cultural and social life and was an active member of the Social Democratic Party. After the Anschluss (the annexation of Austria to the Third Reich), he was arrested with his friends as political prisoners for almost a year in Dachau. He was liberated with the condition to leave the Reich within three days. He left for Shanghai, and there he opened a successful private clinic.

In the year 1941, he joined the army of Mao Tso Dong. He treated the wounded soldiers, developed the standards of treatment for the army, taught doctors and medical staff, assisted the wounded civilians, and ran many deliveries successfully. He gained the credit of the soldiers, commanders, and civilians. Mao decided to promote him as the first surgeon general of his army.

At the end of the Second World War and the victory over the Japanese and the Reich, he continued with Mao's army in the civil war. In the declaration of the China People's Republic in 1949, Dr. Rosenfeld was the only non-Chinese person on the balcony at the entrance to the Forbidden City of Beijing. Then he went to Vienna searching for his lost family, whom he did not find. He could not return to China because of political struggles within the Chinese Communist Party, the United States did not want him so he went to live with his bother at Holon.

Dr. Rosenfeld worked for two years as a house officer at the 'Assuta' Hospital in Tel Aviv. In April 1952 he passed away from a heart attack, at 49 years old. He is buried in the Kiryat Shaul cemetery.

For years the Chinese Embassy in Tel Aviv has been leading a ceremony every year at his grave, and every Chinese official visiting The State of Israel pilgrimages his grave. In China, a medical center and medical school carry his name. A TV series and a film bring his story. In Vienna, a children's park carries his name.

His great contribution as a doctor in the war against Germany and Japan and the establishment of the Chinese People's Republic, as the establisher and the first surgeon general of the medical corps, has to be remembered in Israel, not only in the book of Jewish combatants in the allied armies but also in other ways. This is the aim of this presentation at the 24th Naharya Conference on Medicine and the Holocaust.

From the Nuremberg Trials to the Eichmann Trial: the psychiatric aspects

Prof. Avi Ohry – Reuth Rehabilitation Hospital and Tel Aviv University

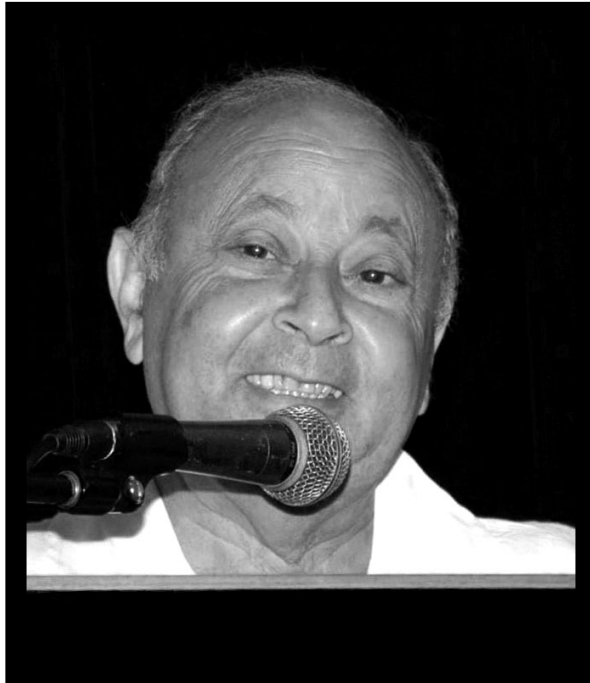
aohry@hotmail.com

I'd like to describe the background of the pre-trials psychiatric examinations of the Nazi leaders, both in Nuremberg, Germany and the Eichmann trial, in Israel. In Nuremberg, the first American psychiatrist was Douglas McGlashan Kelley, with outstanding life story, who later was replaced by Dr. Leon Goldensohn.¹ In Israel, the doctor who was part of the team who kidnapped A. Eichmann in Argentina, was Dr. Yona Elian. He was the director of the anesthesiology service at Tel Hashomer hospital. The head of Tel Hashomer's psychiatric ward was Dr. Shlomo István Kulcsár (1901-1986). He met Eichmann a few times and examined him psychiatrically: "Eichmann is characterized by insatiable murderous impulses, insufficient defenses of the ego, lack of empathy and identification, depersonalisation, alienation and a bureaucratic administration of murder."²

Two other Israeli physicians met Eichmann in his jail: Prof. Peter Silfen, the head of the psychiatric services of the Israeli Prisons' system, and an internist, a Holocaust survivor, Dr. Eugen Zwi Wohlstein.

The lecture is devoted to the memory of my mentor, the psychiatrist Prof. Yehuda Fried.³

- 1 A. Ohry, 'The Mentor and the Pupil who contributed to the history of shell-shock and battle fatigue: Alfred H.S. Korzybski, Ph.D., (1879 – 1950) and Douglas McGlashan Kelley, M.D. (1912 – 1958)', *Isr J Psychiat*, 2021; 58 (No 3), pp. 37-38.
- 2 SI. Kulcsar, 'De Sade and Eichmann', *Ment Health Soc.* 1976;3(1-2), pp. 102-13.
- 3 Y. Fried, 'The validity of knowledge and medical ethics: historical connections from Hippocrates to Auschwitz and thereafter', *Harefuah*, 1991;120(11), pp. 682-4.

Prof. Shaul M. Shasha
1939-2021

Founder and leader of Nahariya conferences on
Medicine and the Holocaust, 2000-2021

The 24th Nahariya Conference on Medicine and the Holocaust
In memory of Prof. Shaul M. Shasha

BOOK OF ABSTRACTS

Engel Health Education Center
Galilee Medical Center
Wednesday, June 5th, 2024

Academic Committee

Dr. Hadas Shasha-Lavsky, Committee Chair – Galilee Medical Center,
Faculty of Medicine, Bar-Ilan University

Dr. Miriam Offer – Western Galilee College

Prof. Avi Ohry – Faculty of Medicine, Tel Aviv University

Prof. Shmuel Reis – Holon Institute of Technology

Dr. Etienne Lopicard – The Hebrew University & The National Council of Bio-Ethics

Mr. Yigal Cohen – The Ghetto Fighters' House

Itay Bahur – Publishing

P.O.B.8733, Or Akiva

info@bahurbooks.com

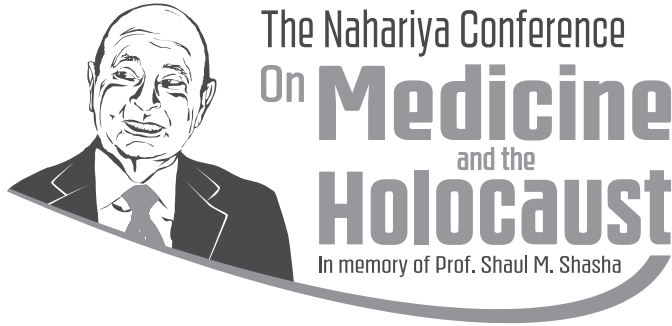

איתי בחור – הוצאה לאור

ת.ד. 8733, אור עקיבא, 3063631

טל. 04-6390938

www.bahurbooks.com

The 24th Nahariya Conference on Medicine and the Holocaust

In memory of Prof. Shaul M. Shasha

BOOK OF ABSTRACTS

Engel Health Education Center
Galilee Medical Center
Wednesday, June 5th, 2024

